

İSTANBUL SAHİLLERİNİN DENİZ VEGETASYONU HAKKINDA

Doç. Dr. FEVZİ ÖZTİĞ

İstanbul Üniversitesi, Farmakobotanik ve Genetik Enstitüsü

Son yılların biyolojik araştırmaları arasında deniz bitkilerinin incelenmesinin önemli bir yer işgal ettiğine şüphe yoktur. Bilhassa II. Dünya Savaşının ortaya koyduğu ham madde problemi, bu konuda ilmî çalışmalarını yeniden hızlandırmıştır. Geçen asrın ikinci yarısında yapılmış olan araştırmaların umumiyet itibariyle sistematik mahiyette olmasına karşı (KÜTZİNG 1849, HAUCK 1885), son yılların incelemeleri daha ziyade deniz bitkilerinin biyolojik özellikleri ve bilhassa iktisadî değerleri üzerinde durmaktadır.

Bu münasebetle bir noktayı açıklamak gerekiyor: Bir bölgenin deniz vegetasyonu ana hatları ile sistematik ve floristik yönden incelenip esaslı bir neticeye varılmamış ise, diğer problemlerin geniş çapta ele alınmasına maddeten imkân yoktur.

Bu konuda yapılacak münferit incelemeler, ilmî ve iktisadî değer bakımından asla yeterli olamaz. Meselâ; sahillerimizin alg türleri jela-tin muhtevası ve istihsale elverişliliği bakımından incelenmiş olsa dahi, bu alglerin hangi bölgelerde ve ne miktarda bulunduğu bilinmedikçe, böyle bir ilmî sonucu iktisadî bakımdan değerlendirmek imkânsız gibidir. Bu hale göre, sistematik-floristik incelemelerin, temel mahiyette olması itibariyle, diğer problemlerden öne alınmasında ilmî zaruret vardır.

Esasen bir bölge florasının tesbiti saf bilim için lüzumlu bir unsurdur. Ayrıca, bu yönde elde edilmiş sonuçların, diğer biyolojik ve ekonomik mahiyette olan problemlerin incelenmesinde yardımcı olaca-

ğı aşıkârdır. Genel olarak memleketimiz sahilleri floristik bakımdan pek az incelenmiştir.

Bu konuda ancak bir kaç önemli araştırma literatürde yer almıştır: Trabzon bölgesi (HANDEL-MAZZETTİ 1909), İstanbul bölgesi (FRITSCH 1899) ve Ege adaları ile yarımadaları (SCHIFFNER ve SCHUSSNIG 1943: RECHINGER'de). Deniz floramızın yapılması konusunda şüphesiz bir kaç münferit çalışma ile gayeye erişmenin mümkün olacağı düşünülemez. Bu konuda batıda mevcut ilmî tesisleri ve kolektif çalışma sistemini örnek alarak, verimli araştırma imkânları sağlıyan muhtelif bölgelerde yeter sayıda biyoloji istasyonları kurmak, yegâne çıkar yol olarak görünmektedir. En büyük ilim ve kültür merkezimiz olan İstanbul bölgesinin dahi tatmin edici bir florasına sahip bulunmuyoruz.

Bu hususta ilk önemli adımı, geçen yüzyılın sonlarında K.FRITSCH tarafından yapılmış araştırmanın temsil ettiğini kabul edebiliriz (Beitrag zur Flora von Constantinopel. 1899: 239-243: *Algae*. Bearbeitet von TREIBOLD). Her ne kadar bu tarihten daha önce P. N. DIRATZUYAN tarafından İstanbul sahillerinin alglerine ait oldukça itinalı bir koleksiyon yapılmış ise de, bu çalışmalar yayınlanmamış olarak kalmıştır¹. Koleksiyon, yeşil, esmer ve kırmızı alglere ait ve 17 cinse mensup olmak üzere 46 örnek ihtiva etmektedir. Nümuneler oldukça dikkat ve itina ile kurutulmuş ve birer etiketle toplandıkları yer ve tarihleri işaretlenmiştir. Ancak tür ve hatta cinslere ait tayinlerin bir kısmını ihtiyatla karşılamak icap etmektedir. Koleksiyondaki notlara göre toplama 1894-95 yıllarında yapılmış ve nümuneler başlıca şu bölgelerden alınmıştır: Rumelihisarı, Bebek, Ortaköy, Kandilli, Kadıköy ve Moda.

Haziran 1958 de Fransada Banyuls-Sur-Mer Biyoloji Laboratuvarında *Polysiphonia* türleri üzerinde etüd yaptığım esnada Prof. J. FELDMANN ile birlikte bu koleksiyon gözden geçirilmiş, bir kısım tür ve cins isimleri üzerinde düzeltmeler yapılmıştır. Buna rağmen adı geçen koleksiyon, İstanbul sahillerine ait elimizde mevcut en eski ve

1) Sözü geçen alg koleksiyonu Dr. P. N. DIRATZUYAN'ın akrabası olan Dr. A. KASPARYAN tarafından 1957 yılında Eczacı Okulu, Farmakognozi Doçenti Dr. T. BAYTOP'a hediye edilmiştir.

oldukça ilmî esaslara göre hazırlanmış olması itibariyle değerlendirilmeye layık bir vesika teşkil etmektedir.

Şüphesiz K. FRITSCH tarafından yapılan araştırma, daha geniş ölçüde ele alınmış olması ve tesbit edilen türlerin familyalara göre tasnif edilerek yayınlanmış bulunması bakımından ileri bir adım sayılır. 1899 yılında Viyanada neşredilmiş olan bu eser, 19 muhtelif familyaya mensup 63 alg türünü ihtiva eden bir liste halindedir. Bu listede deniz alglerinden başka, derelerde rastlanan *Characeae* familyası mensupları gibi tatlı su alglerine de yer verildiği görülüyor. FRITSCH'in bu yayını temel mahiyette bir etüd olmakla beraber, türlerin içinde yaşadığı ekolojik şartlara ve morfolojik özelliklere ait hususlar dikkate alınmamıştır.

Sahillerimizin deniz vegetasyonu üzerinde bundan böyle yapılacak incelemelerde şu noktaların dikkate alınması faydalı olur kanaatindeyiz :

1. Literatürde tesbit edilmemiş türlerin araştırılması ve mevcut listeye eklenmesi.
2. Alg türlerinin, yaşadığı bölge ile ilgili ekolojik ve morfolojik özelliklerinin incelenmesi.
3. Muayyen bölgelere has olan tür veya ekotiplerin ortaya çıkarılması.

Bu arada İstanbul sahillerinde rastlanan *Sargassum hornschuchii* gibi ekzotik karakterde bazı alg örneklerinin biyolojik bakımdan enteresan objeler teşkil ettiğini kaydetmek yerinde olur. Kanaatimizce, sahillerimizin deniz vegetasyonu araştırılması konusunda, çeşitli yönlerde çalışılması faydalı olmakla beraber, etüdlere münferit halde kalmasına, memleket çapında ahenkli olarak bir bütüne doğru yöneltilmesine kesin ihtiyaç vardır.

L İ T E R A T Ü R

1. FRITSCH, K.: Beitrag zur Flora von Constantinopel. I. Kryptogamen. - Denkschr. math. - naturw. k. Akad. Wiss. Wien 68: 219-250, 1899.
2. HANDEL-MAZZETTI, H.Frh.von: Ergebnisse einer botanischen Reise in das Pontische Randgebirge im Sandschak Trapezunt. - Ann. k.k. Naturhist.Hofmus.Wien 23: 6-212. 1909.
3. HAUCK, F.: Die Meeresalgen in RABENHORST's Kryptogamen-Flora Band 2. Leipzig, 1885.
4. KÜTZING, F.T.: Species Algarum. Leipzig, 1849.
5. RECHINGER, K.H.: Flora Aegaea. Wien, 1943.
6. SCHRÖDER, B.: Kleinasiatische Algen. - Nuova Notarisia 1895: 99 - 106. 1895.